

Keskkonnaministri käskkirja „Programm “Keskkonnahariduse arendamine”“ SELETUSKIRI

Programmiga kehtestatakse “Inimressursi arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna “Elukestev õpe” meetme “Keskkonnahariduse arendamine” rakendamiseks toetuse andmise ning selle kasutamise tingimused ja kord. Meetme tegevuste rahastamise toetusteks on perioodiks 2007–2013 kavandatud Euroopa Sotsiaalfondist 3 195 582 eurot. Euroopa Sotsiaalfondist (ESF) rahastatakse kuni 85% programmi maksumusest, omafinantseeringu määr on minimaalselt 15% toetatava programmi maksumusest.

Programmi eelnõu valmistas ette keskkonnaministri 21. augusti 2008. a käskkirjaga nr 1115 “Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuste keskkonna- ja looduskaitse valdkonna meetme väljatöötamiseks töörühmade moodustamine” moodustatud töörühm, kuhu kuulusid rakendusasutuse ja rakendusüksuse ning Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajad. Programm kehtestatakse perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seaduse (edaspidi *struktuuritoetuse seadus*), selle rakendusmääruste ja inimressursi arendamise rakenduskava alusel.

Programmi „Keskkonnahariduse arendamine“ eelnõu koostasid Keskkonnaministeeriumi avalike suhete osakonna keskkonnahariduse büroo juhataja Marit Suurväli (marit.suurvali@envir.ee, tel 626 2834); välisfinantseerimise osakonna rakenduskava büroo juhataja Andrus Pirso (andrus.pirso@envir.ee, tel 626 2963); sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskuse struktuuritoetuste üksuse juht Helen Sulg (helen.sulg@kik.ee, tel 627 4175). Õigusekspertiisi tegi välisfinantseerimise osakonna rakenduskava büroo jurist Jaanika Vilde (jaanika.vilde@envir.ee, tel. 626 2965).

Programm kehtestatakse kooskõlas struktuuritoetuse seaduse § 20 lõikega 1, mis sätestab õiguse toetuse andmiseks programmi alusel.

Programm on jagatud 18 punktiks:

1. Programmi nimetus
2. Rakendusasutus ja rakendusüksus
3. Programmi elluviija
4. Mõisted
5. Programmi vajalikkuse põhjendus
6. Programmi seos alusdokumentidega
7. Programmi eesmärk
8. Programmi sihtrühmad
9. Programmi alusel toetatavad tegevused
10. Programmi abikõlblikkuse periood
11. Abikõlblikud kulud
12. Programmi eelarve
13. Indikaatorid
14. Programmi mõju horisontaalsetele teemadele
15. Toetuse väljamaksete tegemise tingimused ja kord
16. Toetuse saaja kohustused
17. Aruandluse kord
18. Programmi muutmise tingimused

Programmi lisad on tabel programmi eelarvest alleesmärkide kaupa, tabel programmi eelarvest rahastamisallikate lõikes ja tabel, mis kirjeldab programmispetsiifilisi indikaatoreid.

Punkt 1 sätestab, et programmi nimetus on „Programm „Keskkonnahariduse arendamine““.

Punkt 2 sätestab programmi rakendusasutusena Keskkonnaministeeriumi ja rakendusüksusena sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Punkt 3.1 nimetab programmi elluvijaks Keskkonnaameti. Elluviija palkab programmi perioodiks programmi tegevuste ettevalmistamiseks ja koordineerimiseks tegevmeeskonna. See koosneb projektijuhist, assistendist-hankespetsialistist ja 0,4 ametikohaga raamatupidajast. Meeskonna ülesanne on valmistada ette ja viia läbi hanked programmi tegevuste teostajate leidmiseks, valmistada sisuliselt ja tehniliselt ette nõukoja ja ekspertrühmade nõupidamised, koostada ja pidada korras programmiga seotud dokumentatsioon, raamatupidamine ja aruandlus ning korraldada programmiga seotud teavitustegevus.

Elluviija valmistab ette ja esitab programmi iga aasta detailse tegevuskava ja eelarve 5. jaanuariks keskkonnaministrile kinnitamiseks. 2011. aasta detailse tegevuskava ja eelarve esitab elluviija kuu aja jooksul arvates programmi kehtestamisest.

Elluviija sisustab programmi perioodiks meeskonnale vajalikud tööruumid. Elluviija annab programmi kulgemisest perioodiliselt ülevaate programmi nõukojale.

Punkt 3.1.1 kohaselt nimetab elluviija programmi perioodiks valdkondlikest ekspertidest koosneva programmi nõukoja, kes nõustab programmi strateegiliselt. Elluviija annab perioodiliselt nõukojale oma tegevustest aru ning nõukoda jälgib programmi kulgu ja teeb vajadusel ettepanekuid muudatuste sisseviimiseks. Nõukojas on üheksa liiget. Nõukojas on esindatud Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Riigimetsa Majandamise Keskus, Haridus- ja Teadusministeerium, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsiooni Keskus, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool – kõik spetsialistiga, kelle igapäevatöö on seotud keskkonnahariduse arendamisega. Nõukoja liikmete tööd ei tasustata. Programmi vahenditest kaetakse nõukoja liikmete kulutused, mis tehakse otseselt programmi tegevuste raames. Nõukoda koguneb kord kvartalis.

Punkt 3.1.2 kohaselt nimetab elluviija programmi alleesmärkide saavutamiseks kavandatud tegevuste ettevalmistamise (nt hangete lähteülesande koostamine) operatiivseks nõustamiseks alleesmärkide ekspertrühmad. Alleesmärgi I (mitteformaalse keskkonnahariduse spetsialistide erialane täienduskoolitus on süsteemne) ekspertrühmas on viis liiget, alleesmärgi II (formaalharidussüsteemi õpetajate ja õppejõudude täienduskoolitus keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppetegevusse on süsteemne) ekspertrühmas on viis liiget, alleesmärgi III (toimib koostöövõrgustik keskkonna- ja säästva arengu hariduse süsteemseks arendamiseks formaal- ja mitteformaalse hariduse koostöös) ekspertrühmas on kolm liiget, alleesmärgi IV (elanikkonna teadlikkus säästva arengu põhimõtetest on suurenenud) ekspertrühmas kolm liiget. Ekspertide tööd tasustatakse töökoosolekul panustamise põhjal, samuti kompenseeritakse ekspertrühmade liikmetele töökoosolekul osalemisega tekkivad kulutused (nt sõidukulu, vajadusel majutus ja toitlustus) ning vajadusel välislähetusega seotud kulud vastavalt abikõlblikkuse määrusele. Elluviija sõlmib ekspertrühmade liikmetega käsunduslepingu, milles sätestatakse poolte õigused, kohustused ja tasu arvestamise kord. Elluviija kutsub ekspertrühmad kokku vastavalt programmi tegevustest tulenevale vajadusele.

Punkt 4 selgitab programmis kasutatavaid mõisteid:

Punkt 4.1 elluviija on programmi tegevuste korraldaja ja koordineerija samuti programmi elluviimisega seotud tegevuste, asjaajamise, raamatupidamise ja aruandluse teostaja. Kõnesoleva programmi elluviija on Keskkonnaamet, kellel on keskkonnahariduse

arendamine üks põhimäärusekohastest tegevustest ning kellel on keskkonnahariduse alane kompetents keskkonnahariduse osakonnas;

Punkt 4.2 programmi nõukoda on elluviija poolt ellu kutsutud valdkondlike asjatundjate rühm, kes nõustab programmi elluviijat strateegiliselt, jälgib programmi kulgu ja teeb vajadusel elluviijale ettepanekuid sisuliste muudatuste sisseviimiseks, elluviija annab nõukojale perioodiliselt programmi tegevustest ülevaate. Nõukojas on esindatud nii formaalse- kui mitteformaalse keskkonnahariduse asjatundjad, sh ülikoolide esindajad;

Punkt 4.3 ekspertrühmad on valdkondlike spetsialistide rühmad, kes osalevad programmi alleesmärkide sisuliste tegevuste ettevalmistamisel ja koordineerimisel, nt hangete lähteülesannete koostamisel, igaaastaste tegevuste ajakava ja eelarve koostamisel jne. Ekspertide panust tasustatakse elluviija ja eksperdi vahel sõlmitud käsunduslepingu alusel programmi vahendite arvelt, samuti kaetakse ekspertidele kulud, mis on otseselt seotud töökoosolekutel osalemistega (transport, toitlustus, majutus, lähetuskulud jms);

Punkt 4.4 mitteformaalne keskkonnaharidus on haridus, mis kujundab elanikkonna väärtushinnangud ja käitumisharjumused keskkonnasäästlikuks. Keskkonnahariduse mõiste tõlgendamisel lähtutakse ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni (UNECE) säästvat arengut toetava hariduse strateegiast, mis on eesti keeles kättesaadav Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi kodulehel.

Mitteformaalse keskkonnaharidusena mõistetakse erinevate institutsioonide poolt pakutavat, programmi mõistes keskkonnahariduse keskuste poolt ja väljaspool tasemeharidust pakutavat aktiivõppemeetodil põhinevat, kindla programmi alusel toimuvat keskkonnaalaste teadmiste edasiandmist erinevatele sihtrühmadele;

Punkt 4.5 keskkonnaharidusena formaalharidussüsteemis käsitletakse riiklikes õppekavades läbiva teemana sätestatud keskkonna ja säästva arengu teema lõimimist õppeprotsessi alus-, põhi- ja keskhariduses. Formaalharidus sisaldab ka kutse- ja kõrghariduse;

Punkt 4.6 keskkonnahariduse keskus on institutsioon, kes pakub aktiivõppe meetodil põhinevat mitteformaalset keskkonnahariduslikku tegevust. Mitteformaalse keskkonnaharidusliku tegevuse all peetakse silmas väljaspool formaalharidust läbiviidavat, valdavalt aktiivõppe meetodil toimuvat õpet, näiteks riiklike õppekavade keskkonna ja säästva arenguga seotud läbivaid teemasid toetavate õppeprogrammide pakkumist, huviharidust loodusvaldkonnas (huvikool, õppekava alusel tegutsevad huviringid), täiskasvanute sihtrühmadele suunatud regulaarset keskkonnateadlikkuse suurendamisele suunatud tegevust, osalemist rahvusvahelistes loodusteadusliku iseloomuga uurimuslikes programmides (näiteks *Baltic Sea Project*, *Globe*). Programmi mõistes keskkonnahariduse keskuse tegevus on regulaarne ja süsteemne. Programmi kontekstis eeldatakse, et loodus-, keskkonna- või säästva arengu haridusega tegelemine on sätestatud keskuse põhikirjas või põhimääruses või asutamislepingus. Eeldatakse, et keskusel on alaline keskkonnaharidusega tegelev personal. Keskkonnahariduslikud õppeprogrammid peavad olema kirjeldatud ja avalikustatud veebiküljel (vormistamise hea tava portaali www.keskkonnaharidus.ee näitel). Keskkonnahariduse keskustena toimivad näiteks Keskkonnaamet, Riigimetsa Majandamise Keskus, Eesti Loodusmuuseum, Tartu Ülikooli Loodusmuuseum, Tallinna Loomaaed, Tallinna Botaanikaäed, erinevad sihtasutused nagu Tartu Keskkonnahariduse Keskus ja Vapramäe-Vellavere-Vitipalu SA ning mittetulundusühingud nagu Studio Viridis Loodusharidus;

Punkt 4.7 keskkonnahariduse spetsialist programmi mõistes tegeleb keskkonnahariduslike tegevustega ainult väljaspool formaalharidust. Näiteks töötab keskkonnahariduse spetsialist RMK looduskeskuses, looduskaitseala või rahvusparki külastuskeskuses, Keskkonnaameti keskkonnahariduse osakonna koosseisus, omavalitsuse peetavas või erahuvikoolis, sihtasutuses, MTÜ-s jne;

Punkt 4.8 formaalharidus on alusharidus, põhiharidus, keskharidus ja kõrgharidus, sisaldades ka kutsehariduse erinevad tasemed. Formaalharidusel on järgmised tasemed: alusharidus, põhiharidus (I tase), keskharidus (II tase) ja kõrgharidus (III tase);

Punkt 4.9 õppeprogramm on mitteformaalses keskkonnaharidustegevuses kasutatav kindla mahu, sisu ja meetodikaga õpetamise alus. Õppeprogrammi iseloomustavad õpitava teema määratlemine (nt jäätmetekke vähendamine koolis ja kodumajapidamises), eesmärk (nt õppida mõistma prügi tekke põhjusi, prügi vähendamise ja taaskasutamise võimalusi, omandada prügi sorteerimise oskus), sihtrühm (nt põhikooli kolm astet) ajaline kestvus, meetodika(d) ja tegevused;

Punkt 4.10 aktiivõppemeetod on õppemeetod, kus õpetaja või juhendaja selgitab ja kinnistab teoreetilisi lähtekohti kogemusõppe ja uurimistegevuse kaudu (näiteks rühmatöö, avatud ruumi meetod, seikluskasvatus, *storyline*-meetod). Aktiivõppemeetod eeldab õpetatava aktiivset osalemist õppeprogrammi eesmärgi täitmisel;

Punktis 5 sõnastatakse programmi vajalikkuse põhjendus. Selgitatakse keskkonnahariduse põhimõtete sellise integreeritud rakendamise vajadust, kus mitteformaalne keskkonnaharidus toetab formaalset, ning samal ajal suurendatakse meedia vahendusel ka avalikkuse keskkonnateadlikkust. Samuti märgitakse, et keskkonnaharidus on sisult laienemas säästva arengu hariduseks, mis esitab õpetajatele ka keskkonnahariduse spetsialistidele suuremad nõudmised. Jätkusuutlikku arengut toetava hariduse eesmärk ei piirdu keskkonna kohta teadmiste jagamises, vaid väärtuste ning hoiakute kujundamises läbi erinevate situatsioonide;

Punktis 6 tuuakse välja programmi seos nii riiklike kui rahvusvaheliste alusdokumentidega;

Punkt 7 sõnastab programmi üldeesmärgi ja alleesmärgid;

Punkt 7.1 programmi üldeesmärk on: mitteformaalse keskkonnahariduse spetsialistidele ning formaalharidussüsteemi õpetajatele ja õppejõududele on loodud tingimused aktiivseks osalemiseks keskkonna- ja säästva arengu hariduse süsteemis kogu karjääri vältel. Programmi abil arendatakse keskkonnahariduse süsteemis osalevate spetsialistide täienduskoolitussüsteemi nii, et see toimib edasi ka peale programmiperioodi lõppemist. Üldeesmärk saavutatakse nelja alleesmärgi saavutamise koosmõjus;

Punkt 7.2.1 programmi alleesmärk I: mitteformaalse keskkonnahariduse spetsialistide erialane täienduskoolitus on süsteemne ja jätkusuutlik. Alleesmärgi saavutamiseks arendatakse mitteformaalse keskkonnahariduse spetsialistide täienduskoolituse süsteemi ja toetatakse spetsialistide erialast arengut Selleks korraldatakse järgmised tegevused (mis on lahti kirjutatud seletuskirja punktis 9): korraldatakse uuring keskkonnahariduse spetsialistide koolitusvajaduse ja näitlike õppevahenditega varustatuse täpsustamiseks, sõnastatakse keskkonnahariduse spetsialisti pädevusnõuded, töötatakse välja täienduskoolituskava, teatud hulka keskkonnahariduse spetsialiste koolitatakse kava alusel, toodetakse ja viiakse sihtrühmani optimaalne hulk universaalse iseloomuga õppevahendeid;

Punkt 7.2.2. programmi alleesmärk II: formaalharidussüsteemi õpetajate ja õppejõudude täienduskoolitus keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppetegevusse on süsteemne ja jätkusuutlik. Alleesmärgi saavutamiseks arendatakse formaalharidussüsteemi õpetajate ja õppejõudude täienduskoolituse süsteemi keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppetegevusse ning toetatakse õpetajate ja õppejõudude sellesisulise pädevuse arendamist. Selleks korraldatakse järgmised tegevused, (mis on lahti kirjutatud seletuskirja punktis 9): korraldatakse uuring keskkonna- ja säästva arengu õpetamise alaste meetodiliste materjalide ja õppevahendite vajaduse kohta formaalharidussüsteemis, töötatakse välja täienduskoolituskavad keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppetegevusse, teatud hulga õpetajatele ja õppejõududele korraldatakse vastavasisuline täienduskoolitus, töötatakse välja ja tehakse sihtrühmale kättesaadavaks vastavasisulised meetodilised materjalid; töötatakse välja ja tehakse sihtrühmale kättesaadavaks optimaalne hulk näitlikke õppevahendeid, mis toetavad keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimist õppeprotsessi;

Punkt 7.2.3. programmi alleesmärk III: toimib koostöövõrgustik keskkonna- ja säästva arengu hariduse süsteemseks arendamiseks formaal- ja mitteformaalhariduse koostöös. Alleesmärgi saavutamiseks arendatakse keskkonnahariduse koostöövõrgustikke nii, et need toetavad jätkusuutlikult keskkonna- ja säästva arengu hariduse süsteemi arengut. Selleks korraldatakse järgmised tegevused, (mis on lahti kirjutatud seletuskirja punktis 9): viiakse läbi keskkonnahariduse koostöövõrgustike uuring ja koostatakse analüüs, koostöövõrgustiku tugevdamiseks korraldatakse praktilised töötoad, korraldatakse rahvusvaheline konverents keskkonnahariduse arenemisest säästva arengu hariduseks ja sellealases rahvusvahelisest kogemusest, arendatakse tehniliselt ja sisuliselt veebiportaali www.keskkonnaharidus.ee ja antakse välja ja toimetatakse sihtrühmani teemalehte;

Punkt 7.2.4 programmi alleesmärk IV: Eesti elanike teadlikkus säästva arengu põhimõtetest on suurenenud. Alleesmärgi saavutamiseks korraldatakse järgmised tegevused, (mis on lahti kirjutatud seletuskirja punktis 9): toodetakse ja näidatakse üleriigilises telekanalis säästva arengu põhimõtteid tutvustavat saatesarja ning toodetakse ja antakse üleriigilises raadiokanalis eetrisse säästva arengu põhimõtteid tutvustav raadiosaatesari;

Punkt 8 loetleb programmi sihtrühmad:

Punkt 8.1 ja 8.2 Mitteformaalselt aktiivõppemeetodil põhineva keskkonnahariduse pakkumisega tegelevad spetsialistid. Kuna Eestis selle valdkonna spetsialiste spetsiaalselt ei koolitata, on nende ettevalmistus juhuslik, hariduselt on nad enamasti bioloogid, geograafid, metsanduse alase ettevalmistusega jne. Seoses säästva arengu teema tähtsustumisega ühiskonnas on vajadus mitteformaalse keskkonnahariduse spetsialistide järele kasvutrendis ning keskkonnahariduse sisu muutumine säästva arengu hariduseks esitab spetsialistidele senisest suuremaid nõudmisi. Kirjeldatud spetsialistid töötavad erinevas staatuses institutsioonides, kuid mitteformaalse keskkonnahariduse pakkumise põhialused on kõigil sarnased;

Punkt 8.3 Formaalharidussüsteemi õpetajad, õppejõud ja koolijuhid, kes vajavad täienduskoolitust ja tuge keskkonnateema lõimimisel õppeprotsessi alus-, põhi- ja üldkeskhariduses aga ka kutse- ja kõrghariduses. Eesti üldharidus on ainekavakeskne ning keskkonna- ja säästva arengu teema käsitlemine läbiva teemana, nagu on sätestatud riiklikes õppekavades pole valdavalt rakendunud;

Punkt 8.4 Avalikkus ehk Eesti elanikkond;

Punkt 9 määratleb programmi alusel toetatavad tegevused:

9.1 Uuringute korraldamine

I alleesmärgi raames tehakse uuring mitteformaalselt aktiivõppemeetodil keskkonnaharidust pakkuvate spetsialistide koolitusvajaduse ja sihtrühma suuruse täpsustamiseks. Sh kaardistatakse spetsialistide haridus, täienduskoolitused, praktiline töökogemus ja -staaž, tegutsemise piirkond, varustatus näitlike õppevahenditega, staatus (FIE, riigiametnik, jne), vanus, hõivatus (palgaline töötaja, hooajaline lepinguline töötaja jne), koolitusvajadus. Uuringumetoodika sisaldab ka fookusgrupi intervjuusid. Uuringu tulemus annab sisendi koolituskavade sisu kujundamisele ja täienduskoolituste gruppide komplekteerimisele (sh regioonide aspektist). Uuringu tulemusel kaardistatakse ka vajadus olemasolevate (mõne teise projekti käigus loodud) näitlike õppevahendite paljundamise maht ja jaotuskava.

II alleesmärgi raames korraldatakse uuring analüüsima olemasolevat meetodilist abimaterjali, mis käsitleb keskkonna ja säästva arengu teema lõimimist õppeprotsessi ning õppeasutuste varustatust vastavate õppevahenditega. Analüüsi tulemusele tuginedes kavandatakse programmi tegevustena meetodiliste materjalide väljatöötamine või olemasolevate kohaldamine. Abimaterjalid tehakse kättesaadavaks veebiportaalil;

III alleesmärgi raames korraldatakse uuring, mille tulemusel kirjeldatakse keskkonnahariduse arendamises osalevad institutsioonid ning koostatakse ettepanekud tegevustest, mis on vajalikud keskkonnahariduse süsteemi kujundamiseks ja selle jätkusuutlikuks toimimiseks.

Sh analüüsitakse Eestis seni katmata olevaid keskkonnahariduse komponente nagu keskkonna ja säästva arengu teema õpetajakoolituses, keskkonna- ja säästva arengu alane teadus- ja uurimistegevus jne (alus Keskkonnahariduse kontseptsioon, 2006) ja võimalusi nende katmiseks;

9.2 Täienduskoolituskavade väljatöötamine

I alleesmärgi raames töötatakse välja täienduskoolituskava mitteformaalselt aktiivõppemeetodil keskkonnaharidust pakkuvate spetsialistide täienduskoolitamiseks. Täienduskoolituskava on 156 õppetunnine (6 EAP), sisaldab mitte rohkem kui 50% ulatuses auditoorset tööd ja praktilist iseseisvat tööd. Täienduskoolituskava väljatöötamine algab keskkonnahariduse spetsialisti pädevusnõuete sõnastamisega. Keskkonnaharidus on oma sisult laienemas säästva arengu hariduseks (UNECE säästva arengu strateegia kohaselt), mille käigus lisanduvad keskkonnaaspektile ka sotsiaalmajanduslik ja kultuuriline aspekt. See esitab spetsialistidele senisest erinevad ja suuremad nõudmised.

II alleesmärgi raames töötatakse välja täienduskoolituskavad keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppeprotsessi formaalhariduse erinevatel astmetel. Väljatöötatavate täienduskoolituskavade arv täpsustub analüüsi tulemusel, prognoosi kohaselt luukase viis õppekava: alushariduse, põhihariduse, üldkeskhariduse, kutsehariduse ning kõrghariduse (õpetajakoolitus) astme jaoks. Õppekava on 78 õppetunnine (3 EAP), sisaldab mitte rohkem kui 50% ulatuses auditoorset tööd ja praktilist iseseisvat tööd. Täienduskoolituskava loomise eesmärk on aidata kaasa riiklike õppekavade rakendamisele läbiva teemana sätestatud keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisel õppeprotsessi. Täienduskoolituskavade väljatöötamise kassatakse ka rahvusvahelist kogemust;

9.3 Täienduskoolituste läbiviimine

I alleesmärgi raames viiakse läbi täienduskoolitused mitteformaalselt aktiivõppemeetodil keskkonnaharidusega tegelejatele. Täpne täienduskoolitustel osalejate arv selgub uuringu tulemusel, prognoosi kohaselt läbib 156 õppetunnise (6 EAP) koolituse 105 – 150 inimest 15 liikmelistes gruppides. Programmi raames läbiviidavate täienduskoolituste raames testitakse ja täiustatakse täienduskoolituskavad, mis akrediteeritakse ja registreeritakse EHIS-es (Eesti hariduse infosüsteem) ja mille alusel täienduskoolitusasustused jätkavad täienduskoolituste läbiviimist peale programmiperioodi lõppu;

II alleesmärgi raames viiakse läbi täienduskoolitused maksimaalselt viiesajale üldharidussüsteemi erineva astme õpetajale ja õppejõule keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppeprotsessi nii nagu näevad ette riiklikud õppekavad. Koolitused korraldatakse 20-s 25 liikmelises grupis. Koolitus on 78 õppetunnine (3 EAP). Auditoorne töö moodustab kuni 50% koolituse programmist, lisaks iseseisev praktiline tegevus. Kõrghariduse astme puhul pööratakse peatähelepanu keskkonnateema lõimimise oskusele õpetajate õpetamisel. Täienduskoolituste käigus testitakse täiustatakse programmi raames välja töötavaid keskkonnateema lõimimise alaseid meetodilisi abimaterjale, mis tehakse kõigile õpetajatele kättesaadavaks veebikeskkonnas. Formaalharidussüsteemi õpetajate ja õppejõudude täienduskoolitusega seotakse nn koolimeeskondade koolitus, kus õpperühma kaasatakse ühe kooli erinevate ainete õpetajad ja koolijuht. Koolimeeskondade koolituse mooduli eesmärk on kummutada arusaam, et keskkonnateema on pelgalt loodusainete õpetajate pärusmaa. Koolimeeskonna koolitusel antakse juhiseid säästva arengu põhimõtete rakendamiseks igapäevases koolielus, sh õpilaste kaasamisest säästva arengu põhimõtete rakendamisel koolielus. Täienduskoolituste läbiviimisel kasutatakse ka rahvusvahelist kogemust;

9.4 Meetodiliste abimaterjalide väljatöötamine.

II alleesmärgi raames töötatakse välja meetodilised abimaterjalid keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppeprotsessi erinevatel formaalhariduse astmetel. Täpne meetodiliste materjalide arv selgub analüüsi tulemusel. Prognoosi kohaselt luuakse viis abimaterjali: alushariduse, põhihariduse, üldkeskhariduse, kutsehariduse ja kõrghariduse

(õpetajahariduse) jaoks. Abimaterjalid tehakse kättesaadavaks veebiväljaandena. Neid tutvustatakse teabelehes, koolitustel, erialalistides ja valdkondlikel üritustel. Metoodiliste abimaterjalide väljatöötamisel kasutatakse ka rahvusvahelist kogemust;

9.5 Näitlike õppevahendite tootmine ja sihtrühmale kättesaadavaks tegemine

I alleesmärgi raames korraldatava uuringu käigus analüüsitakse muu hulgas ka keskkonnahariduse arendamisega tegelevate institutsioonide varustatust õppevahenditega. Programmi käigus kaardistatakse praktikas tunnustust leidnud kodu- ja välismaiseid õppevahendid, paljundatakse neid vajalikul hulgal ja levitatakse sihtrühmadele. Tegemist on õppevahenditega, mis on otseselt seotud antud keskuses läbiviidavate õppeprogrammidega;

9.6 Veebiportaali tehniline arendamine ja andmetega täitmine

2007. aastal valminud veebiportaal www.keskkonnaharidus.ee sisaldab üsna täielikku andmekogu aktiivõppemeetodil põhinevat mitteformaalset keskkonnaharidust pakkuvatest institutsioonidest ja nende pakutavatest programmist. Andmebaas on tänaseks moraalselt ja tehniliselt vananenud. Portaali kasutajaskonna initsiatiivil täiustatakse portaali tehniliselt selliselt, et sinna saaks lisaks õppeprogrammidele ja töölehtedele üles laadida ka mahukamaid õppematerjale, et need üle riigi kättesaadavaks teha ja vältida õppematerjalide väljatöötamisel laialdaselt ettetulevat dubleerimist. Veebiportaali luuakse lisaks ka foorumi tüüpi erialane suhtluskeskkond, mis aitab hoida koostöövõrgustikku. Samal eesmärgil luuakse portaali lisa üleriigilise keskkonnahariduslike sündmuste kalendri pidamiseks. Veebiportaali haldab Keskkonnaministeerium;

9.7 Töötubade korraldamine

Programmi käigus korraldatakse töötoad keskkonnahariduse koostöövõrgustiku kujundamiseks ning ühtse inforuumi loomiseks. Töötubade korraldamisel jälgitakse, et venekeelsed õpetajad ja juhendajad integreeritakse ühtsesse inforuumi, neile ei korraldata venekeelseid töötube. Töötubades tutvustatakse edulugusid, vahetatakse kogemusi, töötatakse välja ideid keskkonnahariduse kompleksseks arendamiseks formaal- ja mitteformaalhariduses, täpsustatakse formaalhariduse vajadusi ja mitteformaalse hariduse võimalusi riiklike õppekavade eesmärkide täitmisel keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisel õppeprotsessi, leitakse võimalusi säästva arengu teema sidumiseks igapäevase koolieluga ning õpilaste ja muu koolipere kaasamiseks säästva arengu põhimõtete rakendamisel kooliellu. Töötubade korraldamisel kasutatakse ka rahvusvahelist kogemust;

9.8 Rahvusvahelise konverentsi korraldamine

Rahvusvahelisel keskkonnahariduse konverentsil tutvustatakse Eesti keskkonnahariduse mõjutajatele keskkonna- ja säästva arengu hariduse põhimõtteid ja korraldust selles valdkonnas edukates riikides (nt Holland, Belgia, Saksamaa). Sihtrühm on kõrgemad ametnikud riigi- ja omavalitsusasutustes, poliitikud, ülikoolide esindajad, meedia esindajad jt, kellest sõltub keskkonna- ja säästva arengu põhimõtete omaksvõtt Eestis;

9.9 Teabelehe väljaandmine ja levitamine

Teabeleht tutvustab programmi sisulisi tegevusi ja edulugusid, uuenduslikke keskkonnahariduslikke meetodikaid ja õppevahendeid. Teabelehe sihtrühm on formaalhariduse õpetajad, õppejõud ja koolijuhid, mitteformaalse aktiivõppemeetodil põhineva keskkonnahariduse spetsialistid ja haridusametnikud. Lehte levitatakse otsepostitusega sihtrühmale ning valdkondlikel üritustel. Teabeleht ilmub eesti ja vene keeles;

9.10 Teavitava telesaatesarja tootmine ja näitamine

Telesarja eesmärk on tutvustada keskkonnahoiu ja säästva arengu põhimõtteid populaarses ja atraktiivses vormis. Saates näitlikustatakse inimeste erinevate vajaduste rahuldamiseks vajalike tegevuste mõju keskkonna seisundile ning näidatakse võimalusi inimtegevuse keskkonnamõju minimeerimiseks. Telesaade on suunatud laiale avalikkusele. Saated ei anna

alati õigeid vastuseid vaid ärgitavad nägema seoseid tegevuse ja tagajärgede vahel ning märkama oma tegevuste mõju ning mõtlema tagajärgede üle;

9.11 Teavitava raadioaatesarja tootmine ja eetrisse andmine

Raadioaadete eesmärk on tutvustada keskkonnahoiu ja säästva arengu põhimõtteid populaarses ja atraktiivses vormis. Saates näitlikustatakse inimeste erinevate vajaduste rahuldamiseks vajalike tegevuste mõju keskkonnaseisundile ning tutvustatakse võimalusi tegutseda keskkonnamõju vähendamise suunas. Saates kajastatud aitab kinnistada saate kodulehe, blogi või muu sotsiaalmeediakanali kasutamine kuulajatega suhtlemiseks, tagasiside saamiseks, lisateabe allikatele suunamiseks ning kus korraldatakse kuulajatele viktoriini tüüpi atraktiivseid tegevusi;

9.12 Programmi elluviija tegevus, mis on otseselt seotud punktides 9.1-9.11 nimetatud tegevuste ettevalmistamise ja koordineerimisega

Elluviija valmistab ette ja korraldab programmi nõukoja ja tegevussuundade ekspertrühmade töökoosolekud nii sisuliselt kui tehniliselt. Elluviija korraldab tellitavate tööde teostajate leidmiseks hanked. Hangete lähteülesannete koostamisel kaastakse ekspertrühmad. Elluviija koostab igaaastase tegevuste ajakava ja eelarve, korraldab programmiga seotud asjaajamise, raamatupidamise ja aruandluse;

Punkt 10 sätestab programmi abikõlblikkuse perioodi alguseks programmi kinnitamise päeva ning lõpuks hiljemalt 2015. aasta 31. augusti;

Punkt 11 sätestab, et programmi raames on abikõlblikud sellised kulud, mis on otseselt seotud programmi tegevuste elluviimisega. Kõik kulud peavad olema kooskõlas Vabariigi Valitsuse 31. jaanuari 2007. a määrusega nr 26 „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse kulude abikõlblikkuse või mitteabikõlblikkuse määramise tingimused ja kord“ (edaspidi *abikõlblikkuse määrus*) sätestatud nõuetega ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusega (EÜ) nr 1081/2006, mis käsitleb Euroopa Sotsiaalfondi ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1784/1999 (EST L 210, 30.07.2006, lk 1-11). Abikõlblik kulu on vastavalt struktuuritoetuse seaduse § 2 punktile 2 põhjendatud, mõistlik ja vajalik kulu. Toreduslikud kulutused tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 63 mõistes ega ebaotstarbekad kulud ei ole abikõlblikud. Abikõlblikud on kulud elluviija poolt palgatud tegevmeeskonna palgale, puhkusetasule, lähetusega seotud väljaminekutele, teistele abikõlblikkuse määramises nimetatud kuludele, programmi perioodiks tööruumi rentimisele ja kommunaalkulule, kontori- ja sidetehnika ja mööbli soetamisele, programmi tegevuste elluviimiseks vajalikele soetustele nagu bürootarbed, andmekandjad jms ning sihtrühmale jagatavate keskkonnahariduslike õppevahendite, mis toetavad keskkonnahariduse andmist peale projektiperioodi lõppu, tootmisele või soetamisele. Programmi tegevuste elluviimiseks vajalike soetuste kulud on näiteks kulu tarvikutele õppemappide ja õppevahendite valmistamiseks, teabekandjatele (näiteks mälupulk), kirjutusvahenditele, kirjutusalustele, väikevahenditele nagu luubid, mõõdulindid, samuti keskkonnahariduslike näitlike õppevahendite soetamisele (näiteks metsa-, turba-, veeelustiku jne õppevahendite komplekt) ja need on abikõlblikud maksimaalselt 10% ulatuses programmi abikõlblikest kuludest. Abikõlblik on programmi nõukoja ja alleesmärkide tegevussuundade ekspertrühmade liikmete selliste kulude katmine, mis on seotud otseselt programmi tegevustes osalemisega, sh transport, majutus, toitlustus ja lähetuskulud koos reisikindlustusega. Abikõlblikud on tasud ekspertrühma liikmetele, vastavalt nende panusele programmi tegevuste ettevalmistamisel summas ja viisil, mis sätestatakse elluviija ja eksperdi vahel sõlmitud käsunduslepingus. Abikõlblikud on ka kulutused programmiga seotud õigusnõustamisele ja raamatupidamisele. Programmi raames ei ole abikõlblik tasemeõppeasutustele ja keskkonnahariduse keskustele nende tavapäraseks (käesoleva programmiga mitte seotud) tegevuseks vajaliku kontori- ja muu tehnika, teavikute ja tarkvara soetamine. Samuti ei ole abikõlblik tasemeõppeasutuste ega keskkonnahariduse keskuste tegevuskulude katmine.

Kulude planeerimisel tuleb silmas pidada abikõlblikkuse määru § 15 punktist 12 tulenevat piirangut, et Euroopa Sotsiaalfondi poolt toetatavate meetmete raames võivad mööbli, seadmete, liiklusvahendi ja kinnisasja ostuhind ning ostmiseks tehtud muud kulud, sealhulgas hilisema väljaostukohustusega rendi- või liisingulepingu alusel tehtud ja sellise lepingu sõlmimise kulud ning kinnisasja ehitamise ja „Ehitusseaduse“ §2 lõike 8 kohased rekonstrueerimise kulud moodustada maksimaalselt 10% prioriteetse suuna eelarvest;

Punkt 12 sätestab programmi eelarve. Programmi toetuse kogumaht on 3 195 582 eurot. Euroopa Sotsiaalfondist (ESF) rahastatakse kuni 85% programmi maksumusest, omafinantseeringu määr on minimaalselt 15% toetatava programmi maksumusest. Programmi lisas 1 on toodud programmi eelarve alleesmärkide kaupa. Programmi tegevused kavandatakse üksikasjalikult aasta kaupa. Detailsed aastaeelarved ja tegevuskavad kinnitab keskkonnaminister käskkirjaga. Tegevuskava koostab elluviija ja kooskõlastab selle Keskkonnaministeeriumi avalike suhete osakonna keskkonnahariduse bürooga. Tegevuskava vormistatakse programmi lisana;

Punkt 13 sõnastab indikaatorid programmi tulemuslikkuse hindamiseks. Loetletakse viis indikaatorit, mis väljendavad programmi seost Inimressursi arendamise rakenduskavas toodud indikaatoritega. Programmispetsiifilised indikaatorid on sätestatud indikaatorite tabelis programmi lisas 3. Need on:

I alleesmärgi tulemusindikaator: mitteformaalse keskkonnahariduse spetsialistide erialane täienduskoolitus on süsteemne. Tulemus hõlmab järgmisi komponente: välja töötatud ja EHIS-es registreeritud täienduskoolituskava; vähemalt 105 keskkonnahariduse spetsialisti, on omandanud keskkonnahariduse valdkonna kvalifikatsioonitunnistuse, st nad on omandanud baastadmised keskkonna- ja säästva arengu alaste teadmiste õpetamisest aktiivõppemeetoditel ning omandanud oskuse iseseisvalt koostada ja kohaldada asjakohaseid õppeprogramme ja õppematerjale; spetsialistidel on õpetamisel abiks universaalse iseloomuga näitlikud õppevahendid;

II alleesmärgi tulemusindikaator: formaalharidussüsteemi õpetajate ja õppejõudude täienduskoolitus keskkonna- ja säästva arengu teema lõimimisest õppetegevusse on süsteemne. Tulemus hõlmab järgmisi komponente: välja on töötatud täienduskoolituskava, täienduskoolitusel on osalenud kokku kuni 500 kõigi hariduse tasemete õpetajat/õppejõudu, kes on omandanud baastadmised keskkonna- ja säästva arengu teemade lõimimisest õppeprotsessi, metoodilised materjalid keskkonna ja säästva arengu teema lõimimisest õppeprotsessi on kättesaadavad;

III alleesmärgi tulemusindikaator: toimib koostöövõrgustik keskkonna- ja säästva arengu hariduse süsteemseks arendamiseks formaal- ja mitteformaalse hariduse koostöös. Tulemus hõlmab järgmisi komponente: ühtlustatud on formaalhariduse õpetajate/õppejõudude ning väljaspool formaalharidust keskkonnaharidust pakkuvate spetsialistide põhimõtted ja baastadmised keskkonna- ja säästva arengu teema rakendamiseks Eesti haridussüsteemis, toimib koostöövõrgustik keskkonna- ja säästva arengu hariduse arendamiseks, koostöövõrgustikku toetavad regulaarselt ilmuv temaatiline teabeleht ja veebiportaal www.keskkonnaharidus.ee;

IV alleesmärgi tulemusindikaator: elanikkonna teadlikkus säästva arengu põhimõtetest on suurenenud. Tulemuse saavutamist kontrollitakse Eesti elanikkonna keskkonnateadlikkuse uuringu abil, mida korraldab regulaarselt Keskkonnaministeerium. 2010. aastal järgis igapäevases käitumises keskkonnasäästu aspekti 22% elanikkonnast. Silmas pidades mitmekülgselt teavitus- ja haridustööd programmi raames on eesmärgiks seatud 35% 2014. aastal.

Punkt 14 kirjeldab programmi mõju horisontaalsetele teemadele. Programmi tulemusena vähenevad keskkonnahariduse arenguerisused Eesti eri regioonide vahel ning Eesti ja valdkonnas enam arenenud riikide vahel.

Programmi käigus korraldatavate täienduskoolituste tulemusel ühtlustab regiooniti Eestis keskkonnaharidust andvate spetsialistide erialane väljaõpe ja nende tööturul toimetuleku võime. Tegevuste korraldamise juures pööratakse tähelepanu venekeelse sihtrühma vajaduste väljaselgitamisele ja venekeelsele sihtrühma haaramisele ühtsesse keskkonnahariduse inforuumi. Programmi tegevuste raames tuuakse Eestisse edumeelset keskkonnahariduslikku kogemust riikidest, kus keskkonnahariduse arendamisega on tegeletud sihipäraselt aastakümneid. Sellega leevendatakse Eesti ja teiste Euroopa Liidu regioonide erinevust keskkonnaharidust andvate spetsialistide toimetulekuvõime osas.

Programmi tegevuste mõju keskkonnaseisundile on neutraalne. Programm loob eelduse keskkonnaseisundi paranemisele tulevikus, kuna annab tõuke süsteemse keskkonnahariduse arendamisele, millesse panustab formaalharidussüsteem koos mitteformaalset keskkonnaharidust pakkuvate institutsioonidega. Programm loob eelduse praegusest keskkonnateadlikuma põlvkonna kasvatamisele, kelle otsustused tulevikus arvestavad keskkonnohoiu aspekti.

Punkt 15 sätestab üksikasjalikult toetuse väljamaksete tegemise tingimused ja korra.

Punkt 16 sätestab toetuse saaja (elluviija) kohustused.

Struktuuritoetuse seaduse kohaselt laienevad elluviijale toetuse saaja kohustused. Punktis 16 loetletakse lisaks eraldi kuus allpunkti elluviija kohustustest rakendusüksuse ees eesmärgiga tagada programmi tegevuste ladus kulgemine ja programmi ajakavast kinnipidamine.

Punkt 17 paneb elluviijale kohustuse programmi aruandluse korraldamiseks kooskõlas struktuuritoetuse seaduse alusel kehtestatud keskkonnaministri 18. augusti 2008. a määrusega nr 39 „Perioodi 2007–2013 elukeskkonna arendamise rakenduskava, majanduskeskkonna arendamise rakenduskava ning inimressursi arendamise rakenduskava meetmete ja projektide struktuuritoetuse kasutamise aruandluse kord prioriteetsete suundade osas, mille rakendusamet on Keskkonnaministeerium“. Elluviija kooskõlastab rakendusüksusele esitavad aastaaruanded ja programmi lõpparuande eelnevalt Keskkonnaministeeriumi (rakendusametuse) avalike suhete osakonna keskkonnahariduse bürooga. Punkt 17.4 kirjeldab aruannete menetlemist rakendusüksuses ja võimalike puuduste kõrvaldamist elluviija poolt.

Punkt 18 sätestab programmi eelarve, ajakava ja tegevuste muutmise tingimused.

Programmi lisad on:

Lisa 1 Programmi eelarve alleesmärkide kaupa

Lisa 2 Programmi eelarve rahastamisallikate kaupa

Lisa 3 Programmispetsiifiliste indikaatorite tabel.